

ТИЖНЕВИК - REVUE HEBDOMADAIRE - ТРИДЕНІВ
UKRAINIENNE

Число 39 (195) рік вид. V. 29 вересня 1929р. Ціна 2 фр. (Prix 2 fr)

Париж, неділя, 29 вересня 1929 року.

Зараз на Україні — гаряча пора. Йде чергове здирство, перевозяться так звані хлібозаготовлі.

Щоби заповучити на цей раз хліб від села, Москва пішла на нові хитрощі. Вирішено в заміні зібраного хліба дати селу так звані «дефіцитні промтовари» (мануфактуру й шкіру), яких так бракує українському населенню. Але не даремно, розуміється, а за гроші. За ті гроші, що ними влада буде розплатуватися за привезений хліб. «Із окремих округ найбільші маси товарів одержать округи, що мають велике значіння в хлібозаготівлі», — пише «Прол. Правда» ч. 207 з 8. IX с. р. а саме Одещина, Дніпропетровщина, Київщина, Полтавщина...

Приваблива обіцянка совітів — мати «дефіцитні промтовари» — спочатку, ніби, вплинула на селян, і за серпень місяць хлібозаготівлі, як кричала совітська преса, пройшли, ніби, навіть із успіхом. Але так видавалося на перший погляд. Бо не встигла ще влада совітська нарадуватися від цих результатів, як почали вилізати, як мухи на мед, всякого роду «труднощі», до яких, правда, звикла совітська влада, але на цей раз ці «труднощі» набрали характеру «загрозливого». І совітська влада закричала на гвалт, обвинувачуючи вже всіх і вся, починаючи від «куркулів» та «глітаїв», кінчаючи власним адміністративним та транспортним апаратом. Справа таки, справді, не гаразд.

Адже ж сам Микоян, наркомторг СССР, мусів нашвидку приїхати на Україну з інспекційними завданнями, щоби «підтягнути» відсталі округи та понаставляти «кріпких» людей, що доглядали б пильніше за справою здирства хліба з України.

Совіти занепокоїлися. Ясно, що в першу чергу дістається «куркульям», що противляться здавати хліб і всілякими способами уникають цього. «Куркуль хліба не повіз, — каже передовик «Комуніста» ч. 209 з 11. IX с. р. — навпаки, він його затримує, він намагається краще його переховувати, аніж минулого року, і веде проти нас боротьбу». «Вплив куркуля» — продовжує репетувати та ж стаття, — «його шалений класовий опір нашому соціалістичному наступові позначається й на де-яких колективах, навіть на де-яких радгоспах»... Одне слово, хазяйновите селянство противиться здирству і являється не аби яким чинником, що загрожує зірванню хлібозаготівель.

З другого боку, виявляється, що хліб пішов «самопливом», не організовано.

«Не підлягає сумніву, — пишуть «Известия» ч. 208 з 10. IX с. р., — що наслідки серпневих заготівель у більшій своїй частині повинні бути однесені на рахунок «самопливу». Розгорнутої інтенсивної праці по підсиленню хлібозаготівель ще не було»...

«План до села ще не доведено. Його не обмірковано на сходах. Сходи не вирішували питання про виконання цього плану. І суспільність села ще не піднято на боротьбу з куркулем», — продовжують ті ж «Известия».

Отже, виходить, що на ласу приманку у формі «промтоварів» — хліб пішов «самопливом», але й тут виявляється, що картина не така вже й втішна. Не всюди однаково пройшли заготовки.

Як подає «Комуніст» ч. 209 з 11. IX с. р. на Полтавщині, наприклад, що виконала серпневий план хлібозаготівель на 109 відс. — Сахновщанський район виконав його на 200 відс. а Машинський — на 171 відс., але... «майже половина районів своїх планів не виконали». Так само, напр., на Маріупольщині — «законтрактовано 200.000 гект., з яких мало надійти щось із 65.000 тон. Надійшло ж за серпень 10 відс. всієї кількості» (там же). І «зовсім мляво надходить хліб від колгоспів та радгоспів» (там же.). Це — перше.

По-друге — селяне здають найбільше не жито і не пшеницю, які так потрібні Москві, а здебільшого... ячмінь. Одзначив це і Микоян під час своєї інспекції на Україні, одзначають це й кореспонденти з місць. Ось кореспонденція з Мелітопольщини: «Попередній план (серпневий Ред.) виконано на 150-160 відс., але виключно коштом ячменю. Пшениці й жита селяне не продають, а хоч і продають, то надто несхоче». («Ком.» ч. 209). Другий кореспондент з Маріупольщи-

ни констатує, що «у всіх хлібозаготівлях за серпень пшениця та жито становлять лише 30 відс. Таку ж кількість (що-до відсотків), заготовили за першу п'ятиденку вересня» (там же).

Ці відомості, що ними зараз переповнена совітська преса з різних кутків України, зовсім не створюють тої побідоносної атмосфери, яку одзначили на початку совіти. Даних для оптимізму дуже мало.

Але поруч із цими, скажемо, «труднощами» суб'єктивними, що означають спротив українського села совітській владі, існують ще «труднощі» характеру об'єктивного, які є такими специфічними для совітського порядкування.

Стало ясным, що совітська адміністрація й відповідні хлібозаготовчі органи, а так само й засоби транспорту — в совітських руках оказались абсолютно непридатними й нездібними.

Зсіпні пункти не організовано, сховищ на хліб немає, доводиться зсіпати хліб просто на землю, де він лежить під відкритим небом і починає псуватися. Бракує лантухів, мішків то-що. Селян, що привозять хліб, примушують чекати по кілька днів поки приймуть хліб. («Комуніст» ч. 209). Росплата за хліб так само не організована. Виникають часом і сутички.

З другого боку — бракує вагонів. Дзерно лежить на станціях тижнями не прикрите, під голим небом. Навантажені ж уже дзерном вагони не розвантажуються теж тижнями. «Тисячі пудів хліба лежать на перелавках, пріє, псується, а відправити його не можна, бо немає чим», — жаліється кореспондент з Київщини («Пр. Пр.» ч. 207 з 8. IX с. р.). І подібні інформації летять до центрів зо всіх закутків України — з Одещини, Полтавщини, Мелітопольщини то-що.

Ясно, такі умови, коли гине добро українського селянина, — можуть тільки збільшити «труднощі» — того суб'єктивного порядку, як ми їх назвали, — наростає незадоволення самих тих, хто хліб здає. І це незадоволення подвоюється ще й тим, що надії отримати обіцяні Москвою «промтовари» не сповнюються. Ось інформація, що встигла вже проскочити на шпальтах совітської преси:

«Не врегульовано ще питання і про постачання районам дефіцитного краму, — скаржиться кореспондент «Комуніста» ч. 209, — Мануфактуру беруть на розхват. Попит на шкіряний крам теж не задовольняється».

І таким чином обіцянки Москви виміняти український хліб на мос-

ковські «промтовари» лишаються лише обіцянками... Виявляється щезайвий раз приклад нового грабунку України новими облудними засобами-

Що хлібозаготівлі вже на шляху до зірвання, то цього побоюється вже й совітська преса, кидаючися в гарячці шукати винних у всьому. Але одночасно ясно, що нове здирство і те безладне й впрост злочинне господарювання може мати наслідками тільки одно: збільшення незадоволення у населення тою владою, що видає, обдурює й переводить українське добро. Такий стан не може не збільшити коефіцієнту опору Українського населення проти грабіжницької ненаситної влади московських посіпак на Україні.

І до чаші терпінь українського народу додасться ще одня крапля. А чаша та вже заповнюється по береги. Хто знає, чи не буде вона одною з останніх крапель, що може і в скорому часі, покладе кінець безпардонному пануванню совітів на Україні... ❖

* * *

Не можна було кращим способом відсвяткувати 60-тилітнього ювілею Товариства «Просвіта» у Львові, як улаштувавши цими днями з тієї нагоди освітній конгрес. Конгрестоймав підбити підсумки попередній довголітній праці та намітити шляхи на майбутнє. Уже сама програма конгресу, перелік тих рефератів, що мали бути зголошені по секціях, виявляє, які широкі завдання ставили ініціатори перед конгресом... Основні проблеми культурної праці серед українського народу, що складають головні теми нарад, піднімають високо цей конгрес над місцевими потребами, надаючи йому характер загально національний. Цей характер ще більше підкреслює участь на конгресі представників інших земель українських. Ми з особливою приємністю одмічаємо тут присутність на цьому загально-національнім і культурнім святі наших ближчих земляків — наддніпрянців-емігрантів.

«Поділені політично, — писали ми свого часу, вітаючи «Просвіту» з ювілеєм, — ми маємо особливо цінити ті моменти культурні, які підкреслюють нашу єдність, як нації.

«До таких моментів належить безперечно і ювілей Львівської «Просвіти», що являється не лише святом наших галицьких земляків, а й всього народу українського». (ч. 154-155 з 9 грудня 1928 р.).

З нагоди освітнього конгресу у Львові можемо тільки ще раз повторити найстаршій «Просвіті» від «Тризуба» шире привітання і бажання успішної і творчої праці надалі.

До літературної праці С. В. Петлюри

В. Поперешній у 22 ч. Тризуба порушив справу про збирання матеріялів для оцінки літературної діяльності С. В. Петлюри⁴. Не буду тут довго зпинятися над тим, оскільки ця справа давно вже є вчасною і важливою, — хочу перейти до самих матеріялів. Але наперед все-ж мушу зауважити, що бібліографічна праця в еміграційних умовах, коли доводиться користатися бібліотеками з випадково придбаним матеріялом, дуже нелегка; до того-ж вона не може бути повною. Та навіть і частково пророблена, вона безперечно матиме своє значіння для пізнішого дослідника; рівно-ж як певний інтерес може представляти для сучасного читача «Тризуба.» Свій огляд почну з «Книгаря». *) Серед його чинних співробітників зустрічаємо і ім'я С. Петлюри. Співробітництво останнього почалося з VII кн. «Книгаря», що вийшла в березні 1918 р., і продовжувалося майже цілий 1918 р. За цей час С. Петлюра умістив у «Книгарі» 3 статті й 5 рецензій. Всі вони, за виключенням одної статті трактують питання військові. Варто зауважити, що других авторів, які-б у цей самий час писали у «Книгарі» на військові теми, ми не зустрічаємо зовсім. Вслідуючому 1919 році ми не маємо в «Книгарі» вже ні одної замітки С. В., а в останніх числах, починаючи з 25-26, що вийшли за вересень-жовтень 1919 р., випадає вже й саме ім'я С. Петлюри зі складу співробітників «Книгаря».

Вперше підпис С. Петлюри в «Книгарі» маємо під статтею в VII кн. на тему: «Потреба в військовій літератури» (ст. 375-376). В цій статті автор звертає увагу читачів на повний брак українських книжок на військові теми. Не зупиняючись на причинах цього явища, С. В. говорить далі про потребу цієї літератури й намічає конкретні завдання в цій справі.

Завданням автора в цій статті є піднести думку про необхідність створення української військової літератури. Аргументація його дуже проста й переконуюча: вона ґрунтується на нових обставинах державного українського життя. Виборовши державну самостійність, каже автор, українці мусять її утримати. Одною з тих сил, на які може спиратися українська державність, є о ганізована військова сила; на створення останньої треба покласти, як найбільше, енергії й творчих організаторських зусиль. В цьому відношенні українці, на думку автора, мусять користуватися досвідом других старших держав. Вказуючи на потреби української військової літератури, автор має на увазі не лише періодичну пресу, а також і різні військові підручники та праці світових військових авторитетів. Доки українці не мають своєї Академії Генерального Штабу, вони мусять звернути особливу увагу на переклади з чужих мов. Автор вказує також на необхідність подбати про видання мап різного масштабу. Про все це треба подбати як найскорше

---

*) «Книгарь», літопис українського письменства, виходив у Києві в р. р 1917, 18 і 19-му (вид. Т-ва «Час» ред. спочатку В. Королева, пізніше М. Зерова).

«бо ми живемо в дні непевні, в дні можливих ще конфліктів і про пам'ятку «береженого Бог береже» нам ніколи не треба забувати... нам треба організувати реальну збройну силу для оборони нашої молодії держави.»

Ціла ця перша стаття С. В. Петлюри в «Книгарі» написана дуже стисло і ділово. Зміст її не стратив свого актуального значіння й досі.

У VIII кн. «Книгаря» уміщено рецензію С. В. на працю Др. Івана Кріп'якевича про «Українське військо», що вийшла р. 1916 р у Відні у вид. Союза Визволення України (Рецензія N. 386, ст. 446-447).

Працю Ів. Кріп'якевича рецензент вважає написаною на дуже потрібну тему; але написано її, на думку С. В., дуже схематично й без відповідних пояснень що-до головних моментів української військвої справи в минулому. По твердженню рецензента, автор брошури «скупий... і не ділиться з читачем тим, що знає.» Це спричиняється й до основної хиби автора й змушує С. В. побажати «появлення на книжному ринкові нашому більш відповідного нарису про українське військо в його історичному минулому.»

В IX книзі «Книгаря» С. В. Петлюра знову виступає з довшою статтею, присвяченою також військовим справам. Стаття носить назву: «Січові стрільці в літературі» (ст. 498-504). Написано її як рецензію на книжку О. Назарука: «Слідами українських січових стрільців», яку було видано тим же С. В. У. у Львові р. 1916-го. Як сама ця книжка О. Назарука, так і відомості про українських січових стрільців взагалі дуже мало були поширені на Україні, Це спонукає автора подати наперед свої інформації про УСС-ів; рецензуючи ж саму книжку, він не тільки зазначає її негативні та позитивні риси, а ще й вибирає з неї головніші відомості про стрільців і подає їх для читачів «Книгаря.» Особливо зупиняється він на відомостях про склад стрільців по віку і по релігії; подає також літературу про УСС'ів. Рецензія на книгу О. Назарука загалом позитивна, хоч рецензент висловлює бажання про необхідність більшої документарности викладу та його повности.

В X числі «Книгаря» зустрічаємо дві рецензії С. В. Петлюри на «Червону Калину» (літературний збірник УСС. ч. I. Львів, 1918) і на «Військово-Науковий Вістник Генерального Штабу УНР.» (ч. I. Київ, 1918). Ця друга рецензія досить докладна (ст. 592-5). Самий «Вістник» в ній оцінюється негативно, особливо підкреслюється його ненауковість і несолідність взагалі. Критикуючи різнорічно цей перший «Вістник» нашого Генерального Штабу рецензент досить докладно говорить про завдання такого органу.

В XII книзі «Книгаря» під №532 уміщено рецензію С. В. Петлюри на книгу д-ра О. Назарука п. з. «Над золотою липою», видану у Львові р. 1917-го. Рецензент вважає цю книгу бажаною для лектури і цінною для історика українських січових стрільців.

І нарешті в XV числі зустрічаємо статтю С. В. «Про перекладну соціалістичну літературу» написаною з приводу видання «Знаття — то сила» (ст. 885-888). Автор надає соціалістичній літературі, яку він бере досить широко, в українському житті важного значіння. «Адже-ж безумовно, каже він, українській демокра-

ті належить майбутнє України. І все треба зробити, всіх творих сил нації треба напружити, щоб належним чином підготувати її до цієї великої й відповідальної мети.» Соціалістична література й має служити одним з засобів досягнення цього завдання. Тому й необхідно звернути увагу на переклади соціалістичної літератури, які до цього часу робляться й видаються без всякого плану й системи. Для уникнення цього на далі, на думку автора, необхідно, щоб українські наукові установи склали списки книжок з усіх галузів знання, які бажано було б мати виданими по українському, а між тими також і твори соціалістичного змісту. Що-до продукції видавництва «Знання — то сила», автор вважає, що останньому не слід обмежуватися виключно німецькою літературою, а треба видавати переклади творів і з других мов. На закінчення автор намічає ті питання, по яким бажано мати українську літературу в першу чергу.

При кінці ще треба згадати, що в ХХ кн. «Книгаря» (на ст. 1276-7) уміщено рецензію З. Ревуцького на «Незабутніх» С. Петлюри (вид. у Києві), 1918 р. Рецензія прихильна — рецензент вважає, що етюди про «Незабутніх» написано «дуже чуло і граціозно.»

С. Н.

Ліквідація письменності.

Ще у січневій книзі шомісячника московського комісаріату народньої освіти «Народное Просвещение», в зв'язку з партійною нарадою у справах народньої освіти, уміщено було статтю А. Сорокіна, що містить перегляд відомостей, поданих з місць, про стан нижчої освіти в зв'язку з наміченим на 1933-34 учбовий рік заведенням загального початкового навчання в СРСР та про стан т. зв. ліквідації неписьменности, яку зрештою ліпше було б назвати просто ліквідацією письменности.

Не будемо наводити відомостей, що вже аж надто знайомі кожному, хто цікавиться станом народньої освіти у Совдепії, як от слабе охоплення дітей шкільного віку школами соціального виховання (лише щось трохи більше 50 відс. дітей вчає до шкіл, решта — зовсім не має змоги вчитися ї т. и. Обмежимося лише т. зв. відомостями про стан народнього шкільництва на Україні і сумежнім з нею Північним Кавказі, половина якого теж заселена українцями.

Заведення загального початкового навчання у цілім СРСР декретом Совнаркому намічено на рік 1933-34. Ряд партійних комітетів, між ними Україна і Пів. Кавказ, зазначають труднощі і неможливість навіть при цілковитім напруженню місцевого бюджету і при найближчій активній співпраці совітського апарату — планового переведення загального навчання без широкої дотації, та довготермінових позичок з центру себ-то з Москви, що, як відомо з старої московської ж приказки, ніколи не визначалася сантиментальністю («Москва слезам не веріт») і,

Годуючися на рахунок України, відмовляла й відмовлятиме у коштах на розвиток української промисловости, шкільництва і т. и.

Північно-Кавказький краєвий комітет вважає, що загальне навчання не може бути заведено в зазначений термін за рахунок гише місцевого бюджету і вважає конечним поставити перед Москвою питання про неминучість щорічної допомоги Північно-Кавказькому краєві з загально-державного бюджету.

Головні труднощі, які перешкоджають загальному навчанню на Україні та Півн. Кавказі (крім труднощів матеріального характеру) є: неухажне ставлення партійних совітських, професійних та інших організацій та слабе притягнення ініціятиви робітників та селян, а також великий брак кваліфікованих учительських сил. Звичайно, там де партійні, совітські й інші установи окупаційних паразитів по самій своїй природі та призначенню дбають і можуть дбати лише про ограбування країни, вивозячи з не хліб, вугілля, цукор то-шо, та про збереження свого панування над нею шляхом ППУ, карних експедицій, шпигунства і т. д., чи можуть рони бути зацікавлені підтримкою таких річей, як загальне навчання? Звичайно — ні. Так само: звідки на окупованій і ограбованій Україні може взятися надмір кваліфікованих учительських сил?

Що-до иншого питання, ліквідації неписьменности, то ось що свідчить наведений Сорокіним уривок з заяви укр. партійної організації «відпуск коштів на ліквідацію неписьменности в районних бюджетах систематично зменшується. Удільна вага асигнувань у місцевім бюджеті знизилася з 0,53 відс. минулого року до 0,48 відс. цього року. Цього року ліквідаційні пункти випустили лише 180 тисяч людей, в той час, як торік випустили 268 тисяч. Між тим на Україні тепер є біля 5 мільйонів неписьменних. Відсоток неписьменних серед допризывників виріс останніми часами з 6,9 відс. до 16-17 відс.

Словом загальний регрес і занепад країни йдуть в парі з занепадом елементарних знань та освіти.

До речі по даних зібраних Сорокіним на Україні та Півн. Кавказі ліквідаційні пункти неписьменности поставлені так, що взагалі треба дивуватися, на що вони існують. Сорокін, на ґрунті урядових звітів, констатує «надзвичайно низьку якість усієї праці школи ліквідації неписьменности, що веде до того, що по скінченню цих шкіл багатько осіб фактично лишаються неписьменними, боротьба з поворотом неписьменности не провадиться».

Аргус.

3 ЖИТТЯ Й ПОЛІТИКИ.

— Українське робітництво, як державно-творчий чинник. — Його відмежованість од інших соціальних груп. — Чисельність і організованість. — Його свідомість. — Висновки.

Спинаючися над питанням, які соціальні групи можуть відограти чинну ролю в відбудові української державности, не можна залишити без розгляду справу про те значіння, яке в цій області буде належати робітництву. Справа ця заслуговує спеціального розгляду і уявляє особливий інтерес з двох поглядів. Постійне підкреслювання совітською пресою тої творчої ролі, яка належить в будові народного господарства й життя пролетаріату, сотворює певного роду гіпноз навіть в колах, які ідеологічно від совітського світогляду стоять дуже далеко, і веде подекуди до переоцінки того значіння, яке може відограти робітництво в майбутньому. З другого боку є тенденція до повного ігнорування ролі робітництва в цьому відношенню; ця тенденція спірається на давнє популярне твердження, що ми, мовляв, є нація *par excellence* селянська. При поширенню таких двох суперечних поглядів на ролю і значіння робітництва для відбудови нашого національного і господарського життя не є зайвим спинитися над тими фактами, які можуть дати матеріал для вияснення справи.

* * *

Одним з кардинальних питань для вияснення значіння тої чи иншої соціально-групи — це є питання про ступень відмежування цієї групи від інших, питання про те, оскільки дана група уявляє відокремлене ціле. Як стоїть з цим справа що-до робітництва на Україні? Не вдаючися в історію, слід одзначити, що процес відокремлення робітничого від інших соціальних груп на Україні почав відбуватися більш інтенсивно в зв'язку з широким розвитком капіталістичних форм господарства наприкінці ХІХ і на початку ХХ стол.: в цей час робітництво почало виступати, як окрема політична сила; до цього часу відносяться спроби створення політичної і професійної організації робітничої класи. Процес цей дальшого відмежування робітництва, як окремої соціальної групи, з певними перебоями відбувався аж до великої війни 1914-1918 р. р., яка принесла з собою цілу низку змін. Мобілізація на початкові війни мали своїм результатом те, що із складу робітництва усунуто дуже значний відсоток людей; пізніша мобілізація промисловости для роботи на оборону викликала приплив до складу робітництва нових елементів-полонених, жінок, дітей, членів других соціальних груп, які в праці на оборону шукали захисту од посилок на фронт. Все це привело до часткової декласації робітництва; одним з результатів цього засмічення робітничої класи чужими елементами, які не посідали ані класового виховання, ані класової дисципліни, було те, що робітництво на Україні виявило такий малий опір большевицькій пошесті. Але декласація робітництва не припинилася періодом війни. Вона йшла crescendo за часів військового комунізму, коли в результаті руїни народнього господарства мали місце в великих розмірах розпорощення і декваліфікація робітництва. Характеру сталости відносини в робітничій класі на Україні не набули і зараз; склад робітництва виявляє велику ступень плинності аж до теперішнього моменту. Ціла низка причин впливає в цьому напрямі.

З складу робітництва раз у раз вибуває поважне число людей, яке повповнює ряди совітської і партійної бюрократії. Натомісць знизу давить на склад пролетаріату колосальний ринок безробітних, який що-раз зростає із зростом в країні аграрної кризи. Оскільки робітництво в країні являється упривилейованою групою, а наявність профсоюзного квитка

дає цілу низку прав, оскільки змагання попасти в склад робітництва поширюються на широкі кола людности; збільшується число кандидатів і зростає плінність робітництва. «Комуніст» ч. 184 з 13. VIII дає такі числа для характеристики плінности робітництва. На підприємствах хемічної промисловости за останні три роки прийнято 84.440 нових робітників а кількість робітників виросла лише на 5.166 чол. Гірники визначають плінність своєї робітничої сили в 18,9 відс., на окремих рудоуправах вона доходить до 32-33 відс. Взагалі в гірничій промисловості близько 48 відс. робітників мають не більше від дворічного виробничого стажу. За даними обсліду Журавлівського району харківським окрпарткомом на великих підприємствах у Харкові питома вага групи робітників з передреволюційним виробничим стажем становить менше, як 25 відс. Серед групи робітників з пізньої революційним стажем приблизно дві третини мають стаж менший, ніж 5 років, отже із всього складу робітників близько 50 відс. мають не більше від 5-тирічного виробничого стажу. Склад нових робітників досить різноманітний. Тут є діти старих робітників виховані в атмосфері фабрик, і дезласозачі елементи, що прийшли з інших соціальних груп. Але основна частина прийшла з села. За даними обсліду Артемівської округи, що зробив ЦК КПБУ, кількість робітників зв'язаних з селом по всіх підприємствах Артемівської округи досягає 26 відс., при чому в цій групі досить значне середняцьке і, навіть, глитайське прошарування.

Всі ці факти стверджують, що ступень відмежовання робітництва від інших соціальних груп, а в першу чергу од селянства під теперішню пору є дуже незначний, що робітництво у великій мірі є групою плінного й перемінного складу. З цієї плінности і перемінности сучасного складу робітництва необхідно зробити певні висновки, що-до його психології настроїв. Трудно говорити про наявність спеціальної відокремленої класової психології у робітництва такого складу; трудно так само припускати, що його настрої можуть різко відрізнятися від настроїв інших соціальних груп. Натяк на це ми знаходимо в тій статті «Комуніста», яку ми цитували вище. «Виробничими питаннями», — констатус стаття, — «нові робітники. (а вони, як ми бачимо, складають біля половини всіх робітників В. С.) цікавляться мало, виробничі наради відвідують недостатне і переважно не виступають на таких зборах. Дуже часто ці нові робітники, прийшовши з села, приносять з собою і селянські настрої, а глитайські елементи приносять з собою і антирадянські настрої». «Трапляється, — продовжує стаття, — що глитай-робітники ставили опір хлібозаготівлям, розпиналися за вільну торгівлю, обурювалися натиском на глитаї і т. д. Розсліди випадків антисемітизму та всяких інших видів національної ворожнечі свідчать за те що в основному носіями антисемітських та націоналістичних настроїв є нові робітники».

* * *

Роллю кожної коремої соціальної групи поруч з ступенем відмежованости її від інших визначають чисельність і організованість цієї групи. Відповідні дані що-до робітництва на Україні виглядають так: за даними перепису 17 грудня 1926 року серед всього населення України, яке виносило 29,02 міль. душ, робітників разом з родинами було 2,45 міль. душ при 21,72 міль. трудових господарів разом з родинами. Таким чином робітники складають на Україні 8,46 відс. всього населення в той час, як самостійних господарів трудового типу є 74,89 відс. (ці дані, як і дані, подані нижче, спеціально не означені, взято з статист. збірника «Україна» 1928 р.). Робітництво, отже, у відношенню до загальної кількості населення, не зважаючи на всі індустріалізаційні заходи, які мали збільшити кількість пролетаріату, все таки лишається лише незначною меншістю. Натомість дані що-до ступеню організованости робітництва, на перший погляд, виявляють сприяливу ситуацію. В 1927 році відсоток охоплення профспілками всіх робітників виносив для індустріальних робітників 83 відс., а для робітників транспорту і зв'язку, навіть, 92,6 відс., спускаючися лише для сільсько-господарських робітників до 27,1 відс. Такого високого відсотку

охоплення не знає професійний рух ні одної із західно-європейської країни. Досить значне так само охоплення робітників єдиною легальною політичною організацією на совітській Україні—КПБУ. По даним на 1 січня 1928 р. в комуністичній партії було членами і кандидатами 130.125 робітників, при чому число робітників в партії взагалі виносило 66,3 відс. Ці дані не є цілком характеристичними, бо обіймають вони всіх комуністів, які являються робітниками з походження. Що-до робітників од варстату, які є в партії, число їх є меншим. Партійна організація має директиву, щоб робітники од варстату в КПБУ до кінця 1930 року становили не менше 55-відс. всього складу партії, а партійний пропарок на промислових підприємствах в першій половині 1929 р. складав 12 відс. всіх робітників. («Ком.» ч. 55 з 7. III). Але проте й ці другі цифри при існуючій повній відсутності організації у других соціальних груп являються дуже значними.

Проте не треба прибільшувати значіння тієї організованості робітництва, яка характеризується цими цифрами. Організованість має значіння тоді, коли вона є виявом вільної волі до організації в даній соціальній групі, тоді, коли вона не є результатом примусу. Між тим існуючі на совітській Україні робітничі організації, як професійні, так і політичні — коли такою політичною робітничою організацією уважати КПБУ — носять примусовий характер. Єдино належність до цих організації дає робітникові всю повноту прав в совітській державі. Ці організації являються не стільки органом самоврядування робітничого класу, скільки органом керування робітництвом, органом диктатури над ним. І не треба бути пророком для того, щоб сказати, що всі ці теперішні робітничі організації після упадку совітського режиму чекає жорстока криза і повний розвал. Вони опиняться в тому самому стані, в якому знаходяться комуністичні організації на заході. З цих організацій робітництво на Україні викувати тої зброї, яка забезпечить його вплив у відбудові національного і господарського життя, не зможе. Йому доведеться починати з початку, будувати наново свої організації на тих основах, які виробив західно-європейський робітничий рух.

* * *

Українська державність повстане, як українська державність, або не повстане зовсім. З цього погляду роль кожної соціальної групи на Україні у відбудові української державності тісно зв'язана з її національним складом і з ступенем її переїняття процесами національного усвідомлення. В цьому відношенню становище серед робітництва мало сприятливе. Всі фрази і всі заяви про те, що пролетаріят на Україні взяв на свої плечі будування української культури лишаються тільки фразами і заявами і не витримують перевірки на основі конкретних фактів. Вже національний склад пролетаріяту на Україні є мало сприятливим. Відсоток робітників-українців серед всього робітництва по перепису 17 грудня 1926 року складає лише 54, 6 відс., при 29, 2 відс., росіян, 8,7 відс. жидів і 7,5 відс. інших. Розглядаючи національний стан посідання по окремих професіях, ми можемо констатувати ще більше несприятливе з українського національного погляду становище. Середня для цілого робітництва, яку ми навели вище, збільшується завдяки тому, що українці посідають великий відсоток — 82,3 відс., серед найбільш упослідженого і некультурного сільсько-господарського пролетаріяту. Натомість в краще оплачуваних і вище кваліфікованих професіях становище для українців цілком несприятливе: серед гірників-українців — 31,5 відс. (росіян — 57,9 відс.), серед друкарів — 32,5 відс. (відносно більшість мають жиди — 42, 1 відс.), серед швачів — українців лише 25,5 відс. (абсолютну більшість — 62, 7 відс. мають жиди) і т. д. Ще гірше випадають відносини, коли співставити серед робітників відсоток тих, що вважають себе українцями і тих, що балакають українською мовою і читають по українськи. По даним перепису, переведеного в травні 1926 року серед членів профспілок, серед сільсько-господарських робітників українцями вважає себе 74,6 відс., говорить по українськи

68,3 відс., а читає по українськи — 66, 3 відс; серед індустріяльних робітників українцями себе вважає 41,6 відс., розмовляє по українськи лише 22, 2 відс., а читає — 22, 1 відс. В повній згоді з цими даними знаходяться ті відомості про стан національних відносин серед робітництва України, які подає совітська преса тоді, коли вона не рекламує успіхи будівництва української пролетарської культури. На Україні виходить понад 110 заводських газет. З них українізованих цілком і мішаних по всій Україні — лише 20 («Ком.» ч. 184 з 13. VIII). Ось вражіння українського пролетаріятського письменника з робітничої екскурсії — зустрічі робітників «двох індустріяльних гігантів української пролетарської столиці» — заводів ДЕЗ-а і ЕСХАР-у: «Погано з опануванням української культури. Досить того, що хоч гасла на плакатах були українські, за весь день не було ні одної промови українською мовою. Значить обмежуються зовнішньою «українізацією» про людське око... Відсоток української літератури в книгозбірні ЕСХАР-у (а це зовсім нова книгарня) аж до смішного мізерний. Бібліотекарка не говорить по українськи». («Ком.» ч. 190 з 20. VIII).

При тому степеню охоплення українського робітництва процесом національного відродження, який характеризується цими цифрами і фактами відогравати українському пролетаріатові більш впливову роль у відбудові української державности буде трудно.

* * *

Підіб'ємо підрахунки і зробимо висновки з тих фактів й даних, які наведено вище. Очевидно, що, коли підходить до українського робітництва так, як воно є, не можна робити жадних ілюзій відносно того, що зможе воно відіграти більш значну і впливову роль при відбудові української державности. В світлі тих даних, що наведено вище, є зрозумілим, що робітництву і тій партії, що буде репрезентувати його інтереси, буде належатися обмежена і скромна роля. Думати, про те, щоб робітництво могло б мати більш рішачої впливи у відбудові української державности при його теперішній відмежованності від інших соціальних груп, його чисельності, організованності і свідомості, очевидно, не приходиться.

Робітництву буде належатися обмежена і скромна роля, але це не значить, що робітництво, як певний складовий елемент в національній і господарській відбудові України, могло б бути зовсім скинено з рахунків. Будувати модерну державу західно-європейського типу, а тільки державою такого типу ми й можемо мислити державу українську, — при повному ігноруванні робітництва є такою самою утопією, як большевицька спроба будови держави на основі диктатури пролетаріату.

Робітництво своє місце має і свою роль відограє. Але не воно буде тою основною силою, яка буде мати головне значіння в відбудові української державности.

В. С.

«Загублені мільйони».

Як зразок большевицького господарювання, не можемо не навести уривки статті із «Известий» (ч. 212 з 14. IX с. р.) під таким красномовним заголовком «Загублені мільйони». Автор статті взяв дані із докладу Плодоспілки (всеукраїнської фруктової і городинної організації). Але дамо слово самому авторові:

«Україна дає 250 тис. тон фруктів, з яких 50 відс. йде на технічну переробку, де відсоток зіпсуття не грає великого значіння.

Решта ж — 125 тис. тон, внаслідок браку відповідних приміщень, як при купівлі так і у хазяїна — 30 відсотків пеується на місці і не йде в дальший обіг.

«Таким чином не менше 15 відсотків всіх фруктів, що зібрано на Україні, гине на місці заготовок».

Внаслідок тих же чи інших умов, продовжує автор,

«у Плодоспідки виявилося зісуття 694 вагони картоплі (10, 2 відс. всього навантаження) і по городині — 204 вагони (7, 4 відс. всього навантаження).

«На прикінці весни та на початку літа Харківська товарова біржа зробила експертизу більш, як 220 вагонів картоплі, що прийшла на адресу харківської кооперації. Картопля, як виявилося, від 30 до 100 відсотків проросла, до того ж одночасно виявилося від 2 до 12 відсотків гнилої; багато вагонів було настільки зіпсовано, що вимагали негайної переборки».

«Полуниці йшли з ст. Лебедин до Харькова (біля 100 вест) 4 дні — з 23 червня до 26 червня і при тому в простому вагоні, наслідком чого — вся зіпсувалися. Яблука зіпсувалися від 15 до 30 відс. Груші й сливи прийшли з пеуттям від 30 до 40 відс. Виноград із загальної кількості на три чверті був вже гнилий та покритий цвілью. Дині прибули з Одеси до Харькова зіпсовані на 95 відс. Навіть цитрини, і ті, по тимже актам Харьківської товарової біржі, мали 11 відс. зіпсованих, 3 відс. недостачи та в цілому завжди вимагали переборки».

Принагідно автор подає і інші факти, одзначені експертизою Харьківської товарової Біржі. Звертає він увагу напр., на такі невтішні вісти що до м'яса та риби:

«В Луганській окрузі було установлено, що на убойному пункті Угрім'ясотреста 50-тиденний запас худоби в кінці листопаду (1928 р.) був під голим небом і по черево у грязюці, наслідком чого за півтора місяця загинуло 45 голів худоби».

«Величезних розмірів доходять втрати в цьому звені і по рибі. Так, напр., по даним експертизи Харьківської товарової біржі, що відносяться до червня ц. р., риба прибула із станції Попово в Харьків в цілком не пристосованих для подібного крану теплушках, наслідком чого риба вся пропала (було її одвезено на «свалки».) Ікра йшла з Керчи до Харькова з 2 червня по 9 липня, наслідком чого зіпсувалося біля 10 відс. —

Не будемо втомлювати читача наведенням дальших цифр. І цих даних досить, щоб уявити собі повну картину того хижацького господарювання, яке переводить на Україні совітська влада. **К.**

---

3 міжнароднього життя.

— Подорож Мак-Дональда до Вашингтону.
— Англо-американські взаємовідносини.

Увагу цілого світу притягас до себе оголошена подорож голови англійської влади з візитою до американського президента. Мак-Дональд мав виїхати з Англії 28 вересня, перебути у Вашингтоні тиждень, стільреж у Нью-Йорку, звідки заїде на деякий час до Канади, після чого повки неться додому. З чим?

Офіційною метою подорожі Мак-Дональда являється бажання довести до кінця пересправи що-до зниження та обмеження морського обезброєння Англії та Америки, які розпочаті були вже давно та досі не дали жадних позитивних наслідків. Це бажання голови нової англійської влади одночасно являється для нього й політичною необхідністю, бо, як раз те питання для Labour Party було бойовим на парламентських виборах в їх боротьбі проти консерваторів, що не змогли добитися доброго кінця, в англо-американських морських пересправах.

Консервативна влада веда цю справу звичайним дипломатичним шляхом, закінчивши її відомою конференцією трьох, себ-то Англії, Америки та Японії, яка розійшлася безрезультатно, бо не задовольнила вона ні названих трьох держав, ні двох інших, інтереси яких були з тим зв'язані — Франції та Італії. Мак-Дональд міняє метод пересправної чинності, хвиляється шляхи дипломатичних зносин хоче він перерізати безпосередньою розмовою з головою Сполучених Штатів Північної Америки. Можливо, що в цьому має він рацію, бо за те говорить досвід останніх літ, коли персональні побачення, скажемо французького та німецького міністрів закордонних справ, часто причиналися до виходу з таких дипломатичних вулиць, які здавалися без того впрост сліпими. На користь спроби Мак-Дональда говорить і та обставина, що за останні часи зайшла велика зміна у Вашингтоні. Замість типового «стопроцентного» американця Куліджа, що абсолютно не розумівся на яких-будь справах, крім американських у Білому Домі проживає зараз Гувер, американець, правда, негірший од Куліджа, але людина, добре озайомлена з цілим світом, а особливо — з внутрішнім та зовнішнім політичним становищем Британської імперії.

Мак-Дональд хотів їхати до Америки зараз же після того, як скінчилася перша коротенька сесія нового англійського парламенту. Але американці не виявили аналогічної поспішності, і підготовки подорожі протяглося майже чотири місяці. Велися воєни у Лондоні новим американським послом Даусом, автором відомого репараційного плану, та відомості, що проникли од того до преси, були неясні, а часто й протирічні, в залежності від того, звідки вони йшли: з англійського чи з американського боку. Так, напр., сам Мак-Дональд в Лізі Націй у Женеві оптимістично був виголосив, що підготовки йдуть добре, що погодження уже властиво досягнено і т. п. Американський представник в майже одночасній заяві говорив про ті досягнення з резервою і, навіть, наче б то з певним скептицизмом.

На чому поки що стали, не цілком ясно ще й зараз. Відомо тільки, що погодилися на принципі рівноваги англійської та американської флоти, якої буде досягнено на 1936 рік. Встановлено точні цифри максимального тонажу військової флоти Америки та Англії, а то для трьох основних родів бойових кораблів: для дредноутів, крейсерів та мінних човнів.

На тому, як здається, мають принципіально погодитися при побаченню у Вашингтоні — Мак-Дональд та Гувер од імени своїх країн. Але все це, не кажучи вже про технічний бік цілої справи, лише самий початок. Америці та Англії властиво погодитися не так уже тяжко, але ж вони не самі на світі, — єсть ще інші заінтересовані в тій справі держави. Вони можуть припинити збільшення своїх флотів, а скажемо — Японія, Франція та Італія зачнуть їх непомітно збільшувати. Явна річ, що згоди лише двох держав, хоч і яких могутніх, мало, а потрібна згода що найменше — п'яти.

Так ставилася справа раніше, так ставиться вона й зараз. Ще Мак-Дональд не вирушив до Америки, ще англо-американська згода не налагоджена, але вже тепер розіслано дипломатичні повідомлення всім заінтересованим державам і планується на початок наступного року морська конференція згаданих вище п'яти держав, що на ній і може бути в остаточний спосіб вирішено справу про зниження чи обмеження світового обросення на морях та океанах. Згода Америки та Англії, коли вона стане реальною ще до конференції, буде для неї базою загального погодження, одправною його точкою.

Однак і з цим ще справа морського обезброєння не залагоджується, бо не можна з цілого озброєння світових держав виділити озброєння флота-

ми її залагодити його, не залагодивши в той самій час озброєння повітряне, а особливо сухоходільне. Бо як питання морського обезброєння лише органічна частина цілої проблеми про збройні сили всіх світових держав, великих і малих, переможців і колишніх переможених. Над тою проблемою, як те наводилося на цьому місці, майже з першого ж дня свого існування працює Ліга Націй. Стояла вона і зараз на делітному порядку її десятої сесії, але і досі ще не прийшла Ліга до якого будь конкретного вирішення її. Згода Америки та Англії, а за нею морська конференція можуть спричинитися до прискорення того вирішення, і вже тим одним виправданою стане американська подорож британського прем'єра.

Проблема морського обезброєння — офіційна причина подорожі Мак-Дональда до Америки, але по-за нею є ще причини й неофіційні. Вони дуже глибокі і важливі, — настільки важливі, що на цілу морську проблему можна дивитися, як на одно лише кільце в їх ланцюгу. Причини ті не загашні. Про них не раз говорилося і в публічних промовах видатніших політичних діячів обох країн, означав їх точно і сам Мак-Дональд, а до нього про те саме нагадував цілому світу і його попередник на посаді голови англійської влади — консерватор Балдвін. Справа йде про полішення англо-американських державних взаємовідносин, що стали такі неупорядковані за останнє післявоєнне десятиліття.

Конкретно, на зовень — начеб то нічого не сталося. Дві найбілиші в світі демократії — Англія та Америка — походять з того самого національного коріння: культурна спільність між ними така велика, що справедливі американці ще й зараз вважають Англію своєю старою батьківщиною, а англійці в свою чергу ставляться до Америки, як до другого стовбура того самого англійського дерева. Правда, Сполучені Штати, як держава, утворилися шляхом збройного повстання проти англійської метрополії, але це було, минуло й забулося. Які будь поважні політичні конфлікти між Америкою та Англією давно вже здаються такими неправдоподібними, що, наприклад, кілька тисяч кілометрів державного кордону між англійською колонією, — тепер домініоном Канадою, — та Сполученими Штатами уже сто літ, коли не більше, стоять неохоронені ані одним живимом з обох сторін. Доглядає за ними лише поліція, та й то більш американська — з тих часів, як у Штатах заведено примусову тєрезість, аби не перевозили люде алкогольної контрабанди. А в тім по обох сторонах Атлантичного океану склалися такі настрої недовір'я, запідозріння і навіть ворожнечи, що вони справедливо занепокоїли не тільки американських та англійських політиків, але й цілий світ, а в європейській пресі стали навіть з'являтися поважні статті, де трактувалося питання про можливість англо-американської війни.

Марною річчю було б шукати тут когось винного. Винних немає. Ні англійці, ні американці не бажають того розхолодження, тої ворожнечи і прикладають усіх зусиль, аби справу вирівняти. Мак-Дональд, коли ще був лідером опозиції, пропонував для того чисто англійський метод: скликати нараду з найбільш видатних і популярних людей англійського та американського народів; ті люде обміркували б всі питання, розважили б становище, накреслили б ряд необхідних заходів, а державні люде обох країн перевели б це в життя. Консервативний кабінет шукав іншої дороги, готуючи побачення голови англійської влади з президентом Сполучених Штатів Північної Америки. Перемогши на виборах і ставши на чолі британського кабінету міністрів, Мак-Дональд, одмовився од думки про нараду, а йде до Америки сам, використовуючи тим підготовчу працю своїх консервативних попередників.

Чи пошастить Мак-Дональдові залагодити і цю ніби то неофіційну мету своєї подорожі? Недоцільним було б щось пророкувати в цьому напрямі. Справа надто велика, одна з тих, що, як справедливо висловився з тої о приводу «*Journal du Genève*», залагодження її могло б спричинитися до зміни політичного обличчя цілого світу. Такі справи не залагоджуються одною людиною, одною подорожжю, одним роком то-що.

Властиво, виправляючи вираз женевської газети, треба б було сказати,

що світова зміна вже зайшла і завдання зараз складається з того, яку форму надати тій зміні. Велика війна знищила багато старих річей та не скрізь і не всюди на їх місце поставила нові. Серед знищеного знаходиться й система світової гегемонії, що нею володіла європейська раса, утворивши для того дуже складний механізм із сил та впливів кількох великих держав. Війна розклала той механізм; з нього випали — Німеччина, Австрія та Росія, пасивною стала Франція, не дорозвинулася Італія. З європейської гегемонії системи залишилася лише одна Англія, — світової сили її впливів не заперечує ніхто. Але поруч з нею стала нова світова сила — Сполучені Штати Північної Америки. Англія має свою власну імперську систему, з якою зв'язано майже пів мільярда населення з усіх частин земної кулі. Сполучені Штати, дякуючи різнорічному впливам своїм, стоять на чолі цілого американського суходолу, а де в чому і по-за межами його. Двом державним і економічним велетням стає тісно жити на цьому світі, — звідси й нездорова атмосфера англо-американських взаємовідносин.

В історії така атмосфера приволила до війни, яка її вирішувала справу, кому стати першим, а кому підпорядкуватися. Але то були інші часи, інші можливості, інші обставини та інші держави. Про англо-американську війну зараз можуть думати лише історичні доктринери, що добре пам'ятають про все, що минуло, та нічого не розуміють у сучасному, або ті, що дуже тишилися б, коли б та війна сталася. Так, наприклад, більшовики що належать до обох вище зазначених сортів людей, як здається, і зараз певні того, що так воно й буде, бо ж на цьому ще вчора вони будували цілу свою міжнародню політику, пропонуючи себе Сполученим Штатам, як союзників для їх війни з Англією.

Вище коротко наведені загальні причини неможливості англо-американської війни. До того можна додати лише одне! Така війна була б просто на просто недоцільною. Ні Англія американських, ні Америка англійських впливів перебрати не можуть; не може стати одна з них першою, а друга підпорядкуватися, — надто вони обидві своєрідні і надто могутні для того. Війна для них була б катастрофою для обох; не виграв би од того ніхто й третій, бо третього претендента, так мовити, на посаду світового гегемона зараз в реальності не існує. Усе оте дуже добре розуміють, як в Англії так і в Америці, і вже одно це запорукою тому, що війни із-за світової гегемонії між ними не буде. Знайдено буде з того якийсь інший вихід, що виявиться в розподілі сфер впливу, у плануванні такої системи міжнародніх світових відносин, яка б давала можливість англійцям не перетинати шляхів американської політики й навпаки, і т. и. Раз ставши на лінію мирного залагодження великої проблеми, все те знайти можна, бо це всього лише — питання політичної та організаційної відумки, а тих здібностей англійцям і американцям ніколи не бракувало.

Хто знайде й зреалізує ті нові форми, Мак-Дональд чи хто інший, значіння не має, бо це справа не окремої людини, і не тої чи іншої партії, а обох народів, в цілому взятих, і те, що не буде зроблено сьогодні, доробиться завтра. Важливо лише те, що подорож англійського прем'єра до Вашингтону ставить цю проблему на порядок англо-американського дня, з якого вона не зійде доти, доки не буде її вирішено.

І безперечно, стоїмо ми зараз на передодні нової доби розвитку світової історії. Старі римляне дали б цій новій добі і зв'язані й з нею системі міжнародньої політики назву *Pax anglosaxonica*; на сучасну мову назву що треба б було перекласти — гегемонія англо-саксонська і раси. Яку форму перебере ця нова світова система та як до неї вкладеться українська проблема, говорити було б звичайно передчасно.

Observer.

3 преси.

Як ми одзначаємо, справа хлібозаготівель дуже схвилювала совітську владу на Україні. Але хвилює її ще й друга справа, що набирає також характеру «загрозливого». Це справа сівби. Бракує насіння. Ось, що пише «Прол. Пр.» ч. 1209 з 11, IX с. р.

«Харків. 10. Звідусіль надходять відомості про надто мляве готування на місцях до осінньої сівби. На Ніженщині за планом треба очистити до сівби 2.000 тон насіння, буде очищено тільки 35 тон. За планом треба було організувати 74 колгоспи, проте досі організовано тільки 9. На Гуманщині кредитові товариства до осінньої сівби гірше готувалися, ніж до весняної. Байдуже ставляться до сівби, й інші організації та установи на місцях. На Вінниччині села очистили та обміняли для сівби надто мізерну кількість дзерна. До округи мали завезти 116 тон сортового жита, але не завезли ще нічого. План закладання сортових масивів виконано тільки на 50 відс. На місцях не вистачає трісрів та сівалок. На Черкащині сільради своєчасно не скликали виробничих нарад, надто мляво проходить організація супряг та засівних загонів. На Бердичівщині, де до сівби треба було прочистити 21.660 тон засівного зерна, до п'ятого вересня прочистили тільки 4.430. Треба було обміняти 1.830 тон сортового зерна, але досі обміняно 200 тон. На Миколаєвщині організації до сівби ще не підготувалися. Округа потребує 5.000 тон сортового насіння, але досі зібрано тільки 600 тон».

Слід додати до цих відомостів ще й інформації з інших джерел, а саме

«У Полтавській округі замість очистити 50 тис. тон насіння очищено цілих... 3.300 тон, на Бердичівщині очищено 4.430 тон, а мають прочистити 21.660 тон. Про такий розрив між планом і дійсністю повідомляють із цілого ряду округ і районів». («Комуніст». ч. 208 з 10. IX с. р.).

На Мелітопольщині ж, як констатує кореспондент того ж «Комуніста» ч. 208 —

«Катастрофічне становище з приставкою засівного матеріалу на місця. За нарядами центру округи має одержати 16.600 тон, але досі завезено дуже мало. У межах округи треба заготувати близько 45 тис. тон, але на 1 вересня заготовлено тільки 8.500 тон».

От майже повна картина сучасного стану цієї справи на Україні, яку цілком правдиво можна назвати катастрофічною.

* *
*

Нові заходи совітської влади, що мають назву «безперервного виробництва» (див. ч. 39 «Тризуба» — «3 преси») починають переводити на місцях. «Известия», одмічаючи, що в наслідок цієї реформи на Україні «добування вугілля збільшилося на 14 відс. одночасно не можуть не одмітити, що в силу «певних умов», які зустріли цю реформу.

«на деяких шахтах добування вугля зменшилося». («Известия». ч. 210 з 12. IX с.р.).

Не будемо розбіратися, чи ця реформа дасть позитивні результати

чи ні, це покаже життя. Відомо — чого варті большевицькі плани. Повторимо тільки, що безперечно ця реформа потрібна совітам, бо так наказало ГПУ., як про це ми писали в минулому числі «Тризуба».

* * *

Але не позбавлені пікантності відомості про т. зв. контрольні числа народного господарства УСССР, що їх розглянено на раді народніх комісарів в початку вересня с. р. Подав їх від Укрдержплану тов. Гуцуляк. Ось що він говорить поміж іншими «досягненнями» укр. промисловости:

«За контрольними числами, Донбас має дати наступного року 32, 4 мільйонів тон вугілля. Та все ж ця кількість не зможе задовольнити потреби народного господарства на тверде паливо. (ростріл наш. Ред.). Треба чекати дефіциту вугілля принаймні у півтора мільйони тон». («Прол. Пр.» ч. 208 з 10. IX. с. р.).

І тов. Гуцуляк думає покрити цей дефіцит наслідками «безперервного виробництва»; що ж, побачимо...

Але це відносно вугілля. А відносно сільського господарства, справа вже зовсім гірше:

«Гуртова продукція сільського господарства на 1929-1930 рік має збільшитися на 11,4 відс. Проте, потреби людности в харчових продуктах цілком не будуть задоволені. Зернова проблема України, як і раніше, також залишається найпекучішим питанням соціалістичного поступу. Постачання робітникам хліба, м'яса й молока в 1929-30 році через торішній недорід буде дальше напружене» (ростріл нац. Ред.).

Може й у сільському господарстві тов. Гуцуляк задумує провести реформу «безперервного виробництва»? Тут вже, здається, його не врятує цей ново-задуманий метод.

* * *

Слабо стоїть справа у большевиків і з політосвітньою акцією. Ось як виглядає з уст самих большевицьких провідників ця справа на місцях.

«На Україні ж на цей час (себ-то на 1927-28 р.) ми мали: у сільсько-господарській кооперації 1.912 тис. членів, у споживчій кооперації 3.091 тис. членів, у сільсько-господарських колективах — 172.600. Отже, самі ці цифри, доводять, що політосвітні організації посідають незначне місце що до своєї масовости. Коли сюди ще додати, що 50 відс. офіційної цифри в 600.000 є лише на папері, то вже тут ми бачимо безперечний розрив між потребами та роботою політоосвітніх установ на селі». («Ком. ч. 208 з 10. IX. с. р.).

Можна сконстатувати, що мова у автора цієї замітки з «Комуніста» — чисто контр-революційна, але послухаймо дальші «досягнення».

«в нас і досі 50 відс. сельбудів замкнені саме підчас проведення найважливіших політичних кампаній, відірвані від громадськості; 25 приблизно відсотків політоосвітніх установ віддають лише свої

приміщення для різних зборів, і лише відсотків 20 чи 25 сільбудів провадять відповідну політичну й культурну роботу».

«Сельбуди до цього часу не організували навколо себе інтелекції на селі. Особливо мала участь агрономів».

«Кіно-фільми найбільше використовуються з метою господарської експлуатації, і культурного характеру в широкому значінні ця робота ще не має. Картини переважно низької якості і своїм змістом мало пристосовані до будівництва та побуту села»...

I, розводячи від одчаю руками, автор додає:

«Розрив що-до сучасних потреб, як бачимо, цілковитий».

Нам додавати од себе нема чого. Занадто ясну картину намалював сам большевицький автор. А висновок його приймаємо, як правдивий.

* * *

Ще лишилися численні групи українців, які самі не вдаривши палець об палець для міжнародної української ідеї, й досі думають, що чужинці мало розуміються на українській справі. Яскраве спростування цього дає стаття депутата французького парламенту Моліньє, уміщена в останньому (33-му) числі «Прометей» під заголовком «Політика України і її незалежність». В згаданій статті характерним являється не те, що французький депутат знає українську історію і не плутає історичних чи географічних назв, а те, як він ставить українську проблему. Можна констатувати, що він не лише знає українську справу ліпше од тих, які скаржаться, що їх ніхто не знає, а й в тисячу разів глибше її розуміє, ніж вони. Українська проблема для п. Моліньє це не «російська проблема», не «Ліга Сходу Європи», не внутрішня харківсько-малоросійська мрія, а грізна і важлива міжнародня проблема, яка дуже й дуже торкається великих держав і в тім числі найбільше Франції.

«Французька політика, — каже автор, — спірається на європейський схід, на Польщу, Чехію і Румунію, що уявляють з себе важливий елемент порядку європейського миру. Україна відриваючися від Росії напевне буде шукати проти цієї останньої підтримки, вона буде мати інтерес зблизитися з своїми безпосередніми сусідами, т. ч. логічно, що Україна, будучи приятелькою наших приятелів, буде рівно ж і приятелькою Франції».

Так вже розуміють українську справу французькі політики.

* * *

Заходи до скликання конгресу поневолених Москвою народів, про які читачі наші довідалися з відозви, що ми отримали з Женеві і вмістили в попередньому числі («З політичного життя»), знайшли свій одгук і в російській емігрантській пресі. «Посл. Новости» ч. 3105 з 22 вересня с. р. містять лист свого дописувача з Женеві під заголовком — «Чья затѣя?»

Кореспондент паризької газети, який ніяк не може помиритися з думкою, що визвольні змагання все більше й більше охоплюють поневолені Москвою народи, і вони самі в власних інтересах дбають про те, щоб скинути ненависне ярмо, — все дошукується чиєїсь інтриги. По-за

цим він за старим рецептом не уявляє собі визвольного руху. З іронією він питає по-між иншим:

«Дуже поьчально було б також довідатися, де в межах Росії, знаходиться ця дична країна — Ідель-Урал, про яку жаден російський географ не чув, і який нарід заселює її.»

Панові Л. Н. адже-ж достатно відомо, що Росію заселюють «руськіє». Так само всі знають, що «всѣ святые говорили по-русски». Отже нема нічого дивного, що для меткого кореспондента «Послѣднихъ Новостей», для якого національне питання обмежується «малоросійськимъ саломъ», казанським милом та вірменським анекдотом, нічого не відомо про існування татарів і взагалі урало-алтайських народів. Але чого-ж дивиться редактор «Послѣднихъ Новостей»? Адже-ж у нього на похваті певно хоч малий Лярус. Простяг би руку та прочитав би, що слово Урал означає «народи здавна відомі під родовим іменням татарів».

* * *

Не витримало «Возрожденіє» (ч. 1572 з 21. IX с. р.) побачивши, що вийшла книжка проф. О. Шульгина — «Відповідь д-ру Нансенові». Зробивши екскурс до минулого — питання про українську національність в Лізі Націй, — та поглузувавши із змісту книжки, газета російська твердить таки своє:

«Певно, сльози сина Шульгина не зробили на членів Ліги Націй потрібного вражіння, бо питання це не буде поставлено на новий розгляд».

Най буде певне «Возрожденіє», що книжка зробила вражіння і не аби яке, бо розійшовся майже увесь наклад, а по-друге, «питання це» тільки одкладено і буде поставлено знову на розгляд.

* * *

Не втрималися і «Дни» ч. (55). прочитавши в «Тризубі» статтю про «Україну і Сибір». Переказавши (звичайно за «Тризубом») зміст статті п. Галицького про Сибірські Сполучені Штати, уміщеної в далекосхідній газеті «Гун-Бао», «Дни», запитуючи самих себе—що мовляв краще для нас — самостійна Сибір чи «домініон» на Далекому Сході, — додають із неприкритим ехидством:

«Само собою розуміється, що перспектива мати «домініон на Тихому окіяні», більше приваблює паризьких петлюровців.

«Саме ж цікаве те, що гаряча любов «Тризуба» до сибірських самостійників, загорілася особливо яскраво в момент совітсько-китайського конфлікту».

себ-то в момент, скажемо ми, небезпеки для совітів і для їхньої чисторосійської імперіялістичної політики. Примітка «Дней» зрозуміла: обороняючи совіти, вони обороняють «русское єдінство»...

3 широкого світу.

— Бувший французький прем'єр міністр, лідер радикально партії, Е. Еріо, має відчитати в Варшаві, Берліні, Празі та Відні в жовтні місяці ряд лекцій про економічне зближення.

— В китайській провінції Чанг вбито трьох бельгійських місіонерів. Брюссельський уряд заявив Нанкінському урядові гострий протест.

— Син бувшого консервативного прем'єра Балдвіна, — Олівер Балдвін, що пройшов від робітничої партії до сучасного парламенту, видрукував в газеті «Clarion» листа, в якому гостро критикує бездіяльність лідерів робітничої англійської партії.

— Диктатор Афганістану Хабібұла розбитий в кількох місяцях військами був. міністра війни короля Аманули, Надір-хана, запропонував останньому розпочати мирні переговори, але Надір-хан відкинув цю пропозицію, і бої знову розпочалися по цілому фронтові.

— Недавно президент Сполучених Штатів Гувер відбув нараду в справі визнання ССРСР, з своїми найближчими співробітниками та знавцями російських справ. Результати наради невідомі, але гадають, що вони негативні що-до визнання большевиків.

— Французькі художні кола мають просити уряд оповістити цілий квартал на острові Сен-Люї (маленький острівець на Сені в середині Парижа, забудований старовинними будівлями) історичним пам'ятником.

— Бельгійський король відбув візиту до Італії, як думають, в справі заручин своєї доньки з італійським наслідником.

— Большевицька агенція ТАС, що опротестовувала чутки про нещастя совітської флоту підчас маневрів в Балтійському морі, — повідомляє тепер про ушкодження двох минних човнів, на яких підчас сутички вбито 3, тяжко поранено — 2 і 12 легко.

— У Відні закінчив свою працю жидівський релігійний конгрес «Агуда Ізраель», що в числі інших постанов, виніс резолюції проти сіонізму і проти переслідування жидівської релігії в ССРСР.

— Васконселос, кандидат в мексиканські президенти, був обстріляний під час мітингу в Тореніон. Два з його прихильників вбито, 12 ранено.

— В Женеві відбулися збори Південно-Американських представників в справі організації в дусі ідей Зріана південно-американської федерації.

— У Варні вбито лідера македонців Байдарова; є підозріння, що вбивці були з противної фракції Михайлова.

— Подався до демісії литовський президент міністрів Вольдемарас.

— Виконком ССРСР звільнив Фрумкіна з посади в комісаріаті фінансів.

— Большевицькі газети оповістили про припинення субсидій бельгійській комуністичній партії.

— В Лондоні збанкрутувала велика фінансва група Гатрі.

— Незабаром мають розпочатися франко-німецькі переговори в справі Саарської провінції.

— Припинила своє існування італійська газета «Corriere d'Italia»

— Генералом домініканського ордену обрано французького теолога Мартена Жіє.

— Німецька Газета «Національ-Лібераль Кореспонденц» опублікувала відомості про переговори німецьких націоналістів з французькими політиками про союз проти большевиків.

— На початку жовтня в Парижі має відбутися перше засідання підкомісії Дорадчої Ради при Високім Комісарі по справах біженців, що недавно складена була для обслідування способів допомоги дітям шкільного віку еміграції. В засіданнях згаданої підкомісії має узяти участь і український представник п. М. Шумицький.

Хроніка.

З Великої України.

— Театральна справа на Україні. Цього року засновано українську музичну комедію, жидівський театр малих форм, дві переїзді опери та філію театру ім. Франка. Державний жидівський театр переноситься на Правобережжя («Пр. Пр.» ч. 205 з 6. IX).

— Пересувна опера на Лівобережжю. Утворено третю пересувну державну оперу для Лівобережжя — Чернігівщини, Полтавщини, Конотопщини та суміжних округ. («Пр. Пр.» ч. 206 з 7. IX).

— Конкурс на пам'ятник Шевченкові в Харкові. Окружним виконавчим комітетом Харківщини затверджено умови конкурсу на пам'ятника Шевченкові в Харкові. Пам'ятник стоятиме на квітнику між отелем «Червоний» і будинком біржі. Конкурс починається 10 жовтня с. р. й проєкти будуть прийматися до 11 квітня 1930 р. Основна ідея пам'ятника: «Шевченко, як поет, революціонер, борець за національне й соціальне визволення трудящих України». Перша премія — 5.000 карб., друга — 4.000, третя — 3.000 четверта — 2.000 й п'ята — 1.000 карб. Пам'ятник поставити намічено до осені 1930 р. («Ком.» ч. 209 з 11. IX).

— Пам'ятник Коцюбинському. Раднарком України ухавлила видати з бюджету майбутнього року 25.000 кар. на будинок-пам'ятник Коцюбин-

ському у Винниці («Пр. Пр.» ч. 204 з 5. IX).

— Нова професійна школа. При Межигірському керамичному техникумі з нового навчального року відкривається індустріальна керамична професійна школа. («Пр. Пр.» ч. 204 з 5. IX).

— Дитячі книжки. Дитяче видавництво «Культура» видало такі дитячі книжки у фарбах з малюнками: В. Ярошенко — «Мацапура» — 15 коп.; Ів. Франко — «Війна між вовком та собакою» — 16 коп.; С. Чорний — «Дошик» — 7 коп.; С. Шеврінський — «Курі сплять» — 10 коп.; С. Коваленський — «Один за одним» — 18 коп.; С. Чорний — «Діти» — 18 коп.; С. Шеврінський — «Квач» — 18 коп.; Н. Лаврова — «Африканець» — 12 коп.; П. Лаврова — «Трусики» — 12 коп.; О. Міолес — «У звіринці Дурова» — 12 коп.

Всі ці книжки випущено також і в російській мові («Пр. Пр.» ч. 208 з 10. IX).

— Хочеться мати тільки робітників студентами: З причини малої кількості робітників, що задовольняють умовам вступу до високих шкіл, Нарком освіти сов. України дозволив приймати навіть тих робітників, що на вступних іспитах не витримали з двох предметів, при чому в окремих випадках цього розпорядження дозволено робити винятки й приймати тих, що не витримали іспиту й більше, ніж з двох предметів. По прийняттю таких осіб до шкіл для них уже на школах організовано буде від-

повідні курси для поповнення пробілів в освіті («Пр. Пр.» ч. 208 з 10. IX).

— Кирилівку перейменовано на Шевченкове. Шевченківський окривконком на урочистому пленумі в с. Кирилівці, де провів свої дитячі роки Тарас Шевченко, ухвалив перейменувати це село на Шевченкове. Секретаріят ВУЦВК-у цю постанову затвердив. («Ком.» ч. 208 з 10. IX).

— Процес архиєпископа Чехуна. З ціллю протирелігійної пропаганди більшовики влаштували показний процес архиєпископа Чехуна, який забив черницю. Процес розпочався 7 вересня в Києві («Пр. Пр.» ч. 207 з 8. IX). Німецькі часописи повідомляють, що навколо цього процесу більшовики створили такий галас і таку антирелігійну пропаганду, яка обурює не тільки віруючих, але й кореспондентів чужинських часописів. Процес відбувається в цирку, на брамі якого й на сусідніх будинках ввішено великі плакати: «Сьогодні велике циркове представлення.. Уголовний процес черця і черниці. Вхід вільний для всіх». В самому цирку вся внутрішня обстановка не порушена. Вісять трапеції, гімнастичне приладдя і т. и. Лава підсудних й судді — на арені, ярко освітлені прожекторами. Скрізь роставлено мікрофони, які передають все, що діється на процесі, гучномовцями на вулицях. Однак коло цих гучномовців немає натовпу, на який вони розраховані, хоч цирк, який має три тисячі місць, переповнено.

— Спеціальна колегія в Москві для керування хлібозаготівлями. Для ліпшого керування хлібозаготовлею при Наркомторгу ССРСР в Москві утворено постійну хлібну колегію під головуванням одного члена колегії Наркомторгу ССРСР з участю представників Хлібоцентру, Центросоюзу, Союзхліба та всесоюзної ради колгоспів («Ком.» ч. 203 з 4. IX).

— Немає, де скласти відібраний у селян хліб. Більшовики не мають, де скласти ревізований у селян хліб. Уже є станції, де стоїть по парі сот вагонів нерозвантаженого хліба. По всій Україні стоїть нерозвантажених 1.000 вагонів. («Пр. Пр.» ч. 204 з 5. IX).

— Селяне не дають хліба до громадських гамазеїв. Випорожнені більшовиками гамазеї по селах совітська влада тепер наказала селянам заповнити. Не дивлячись однак на неоднократні накази селяне хліба до гамазеїв уже не звозять. Особливий спротив цій совітській мірі селяне виказують на Київщині, Одещині, Херсонщині та Миколаєвщині («Пр. Пр.» ч. 204 з 5. IX).

— Немає насіння і грошей для осінньої сівби. На Київщині не вистачає насіння для осінньої сівби. Немає також необхідних кредитів для успішного переведення осінніх засівів («Ком.» ч. 205 з 6. IX).

— Немає продуктів. З кооперативних крамниць на місяць вересень видано цукру 1.200 грам на ідця. Крім того так зв. «марсельського цукру» можна буде дістати 500 грам на душу із записом у набірній книжці. («Пр. Пр.» ч. 205 з 6. IX).

Макарони на місяць вересень видаються в кооперативних крамницях в кількості 250 грам на душу. («Пр. Пр.» ч. 203 з 4. IX).

— Совітська господарка. Молочарспілка збудувала на Одещині маслобойню в селі Себриково. Але як тільки почали працювати машини — стіни «заводу» почали руйнуватися. Крім того змісць проєктованих 40 пудів, масла щоденно виробляють ледве 7-8 пудів. Не зважаючи на недостачу молока, в недалечкому селі Дніпропетрівці більшовики збудували ще одну маслобойню, яка не має з чого робити масло. («Ком.» ч. 192 з 22. VIII).

— У с. Жучинці, Ржищевського району, одержано молотарку, а двигун до неї залишився на складі Кредитової спілки. На село Демовщина надіслано молотарку одної марки, а частини до неї — іншої. Село М. Букрін одержало молотарку без частин і без пасу. Стайківське кредитове товариство одержало молотарку без гнущителя і тому не можна було її пустити («Ком.» ч. 200 з 31. VIII).

— Бездоріжжя на Україні. За даними головної управи шляхів сов. України безрейкових шляхів на Україні є загалом 208.6 тис. кілометрів, з яких 163 тисячі кілометрів районні і сільські. Забруковано на Україні усього 4.800 кілометрів, з яких 65-70 відсотків потребує капітального ремонту. Видно з цих цифр, яке велике бездоріжжя на Україні. («Ком.» ч. 209 з 11. IX).

З укр. життя.

— 35-ліття «Сокола-Батька» у Львові. 21-22 вересня с. р. відбулося свято 35-тиліття з дня закладення «Сокола-Батька», однієї з найстаршої організації в Галичині. Воно повстало в 1894 році на візр чеських соколів. Ставлячи своїм завданням фізичне здоров'я, воно розвинуло дуже велику пропаганду, видавало перші підручники руханки та влаштувало курси, які спричинилися до значного поширення сокілського руху в народі. За цей час товариство набуло відомий майдан, себто Український Город у Львові, заклало свій «Сокілський Базар», музичну накладню «Торбан» і т. и. Війна велика, звичайно, не могла не одбитися на праці т-ва, яка занепала, але вже після неї робота т-ва відновилася і відродила старі та потворила нові сокілські гнізда у Галичині. Сокілські свята від 1924 р. по 1928 показали, яким швидким темпом почало відроджуватися т-во «Батько-Сокіл» («Діло». ч. 211 з 21. IX с. р.).

— Поклади графіту над Черемошем. Проф. львівської політехники Токарський подав до прилюдного відому, що на терені східних Карпат між Чорним Черемошем та румунським кордоном є доволі поважні поклади графіту, що було стверджено висланою туди спеціальною комісією («Діло». ч. 211 з 21. IX).

— Побут М. Скрипника у Львові. Вертаючися з Берліну, куди совітський достойник їздив на лікування, М. Скрипник спинився у Львові і 17 вересня с. р. на спільному засіданню всіх секцій Наукового Т-ва ім. Шевченка в салі музею Т-ва виголосив доповідь про освіту й науку на Україні. Ясно, що увесь доклад було побудовано на «досягненнях», що їх зазнала українська наука й культура на Україні під совітами. Говорив докладчик про зріст грамотності, про «успіхи» українізації, та зв'язані з нею «труднощі», про плани совітів, признавши, що ані середня ані вища школа не дають Україні досить кваліфікованих робітників. Зазначив М. Скрипник, що на Україні є досить місця для українців, які «схотять чесно й добросовісно працювати на всіх становищах». Очевидно слова «чесно й добросовісно» треба розуміти «лояльно й прихильно» до совітської влади. Говорив він і про студентів, і про Академію Наук, і про Інститут Марксизму та Ленінізму. Спинився М. Скрипник і на технічних «досягненнях» сов. України, як відомий «Дніпрельстан». Закінчив він рефлексією, що, коли раніше Галичина була П'ємонт культурним для українського народу, до якого прислухалася Велика Україна, то тепер ситуація змінилася, мовляв, на цілих 180 степенів. Кореспондент «Діла» (ч. 210 з 20. IX с. р.) звідки ми черпаємо ці відомості, подає там же, що «форма і само заложення доповіді були такі, що слухачі дістали менше фактичного матеріалу про стан освіти й науки на Україні, а більше специфічного освітлення для освітньої й культурної праці на Україні. Тенденційне і односто-

ронне насвітлювання навіть деяких подій з недавнього минулого України довело при кінці викладу до того, що де-хто з присутніх голосно на це реагував». «Загальне ж вражіння, — пише кореспондент «Діла», — з усієї доповіді було досить сіре. Присутні сподівалися у салі «Наукового Т-ва ім. Шевченка» почути перш за все де-що про чисто наукову працю, тим більше, що референт сам є членом Академії Наук».

При тій же нагоді М. Скрипник дав інтерв'ю представникам української преси, в якому зазначив, що на сов. Україні «вони» перш за все працюють для «широких працюючих мас робітництва та селянства, для цілої перебудови життя України на нових засадах» та що він виїздить з Львова із «ширим переконанням у правдивості проведених нами (себ-то — совітами) у життя державними шляхами засад національної рівноправності і здійснюваних у нашому Радянському Союзі принципів повного національного самовизначення (ростріл «Діла»). Од себе «Діло» досить наївно додає, що воно звертає особливу увагу на останні підкреслені слова, «висловлюючи при тім бажання, щоби українські комуністи стали вже раз у себе дійсно і остаточно на становищі «повного національного самовизначення» українського народу». Так ніби «Ділу» і досі не видно, що т. зв. «українські комуністи», до яких зачисляє себе і М. Скрипник, є нічим иншим як грамофонною рурою московської ВКП!

— Виставка на Підкарпатській Русі готується на наступний рік. Виставка має дати розвиток підкарпатського хліборобства за останні роки. Буде вона або в Ужгороді або в Мукачеві («Русское Слово» ч. 31 с 12. IX).

— Сельробівські карти відкриваються. Не зважаючи на те, що на Волині майже не купують книжок книгарні «кооперативної спілки», —

«Наша Культура» протягом пари років збільшила свою «торговельну» мережку аж до десяти! Всім розповідалося про великі прибутки і про чисто торговельні завдання.

Але розсварилися сельробівці: з'явилася правниця й лівниця. Книгарні захопила правниця, яка в «недасці» у Москві отже й коштів не має подостатком і в процесі сварки «вилізло шило з мішка». Виданий 21 липня Надзірною Радою Кооп. Спілки «Наша Культура» офіційний комунікат стверджує:

1) що «Наша Культура» мала за завдання ширити класову свідомість поміж працюючими масами при допомозі марксистської літератури,

2) що уділ в цій «пролтарській установі» рівнявся... 500 зл. яких певно ніхто фактично не платив,

3) що на 200.000 торгу адміністраційні видатки виносять 64.200

4) що за останній рік було 58.321 зл. 45 гр. втрат і

5) що адміністрація книгарень винна у ріжних підозрілих грошевих махінаціях.

В даний момент, хоча вже продано на ліцитації головний склад «Нашої Культури» в Здолбунові п. Мартинюкові, але згадані книгарні ще й досі фактично лишаються одинокими на Волині quasi-українськими книгарнями і час би було справжнім українським діячам або заснувати нові, або ці перебрати в свої руки.

I. M.

Газетні звістки.

— Невдачі колхозів. Донесення від провінціальних земельташтувальних органів про надзвичайно малі успіхи колхозів зробили величезне вражіння на Москву. Надії отримати від колхозів більшу кількість хліба завели. Як і раніше, головні ресурси видираються силоміць від «куркулів». Відома комуна «Червоний партизан» на Дніпрі отримала від держави 1.500 десятин багатющої землі, будівлі буйного маєтку,

живий і мертвий інвентарь та ще 15.000 карб. грошима. Комунарі засіяли всього 329 десятин. Врожай був добрий, але більша частина його пішла на харчування комуні, яка складається з 80 чол. Хлібозаготовщикам було здано лише 1.800 пудів дзерна, і то з великим незадоволенням комунарів. Таких прикладів безліч. Ідея Ворошилова — поробити з демобілізованих червоноармійців комуні — провалюється не тільки із-за спротиву самих червоноармійців, але й із-за неохоти самих комуністів керувати цими «аракчеськими поселеннями». Цих демобілізованих мало бути до 35 тисяч., отже зрозуміло, що цих людей посадити на землю в комуні можна тільки тоді, коли буде і земля, і гроші, і керовники, і головне хотіння самих червоноармійців. Оскільки справа «колхозування» на Україні стоїть кепсько — то можна судити з того, що самі партійці у Москві говорять, що «рідко коли можна найти другий приклад такої «невосприімчивости масс» до директиви партії, як це сталося із директивою про колхози». («Руть» ч. 2676 з 14. IX с. р.)

— Турне по провінції. Під таким заголовком «Руть» ч. 2657 подає звістку про те, що зв'язку з заколотами у військових частинах, вище начальство мусило виїхати до різних округ «підіймати дух війська». Буденний що недавно вернувся з Далекого Сходу, поїхав на Україну та Кавказ, Ворошилов і Суклевич — виїхали до Петрограду та Кронштадту. Промови цих достойників пересякнені босвим характером. Вони намагаються підогріванням ворожнечи проти Китаю відтягти увагу червоної армії од тих зловіщих процесів, які відбуваються в країні.

— Великий заколот в Туркестані. «Руть» ч. 2682 з 21. IX с. р. подає звістку про те, що в зв'язку із хлібозаготовлячи виникли великі заворушення в Туркестані. Справа стояла так: киргизи-підводчики склали валку, яка нараховувала до

1.000 підвод з 1.330 тонами хлібу, що вони мали одвезти до Ташкенту. Але вже на дорозі почали вони голодати, бо не було харчів, а їм їх не видавали. В самому Ташкенті їх примусили чекати кілька днів, і обіцяного за хліб краму не дали зовсім. Це дало привід до заворушення. Чоловік 700 підводчиків почали громити магазини окрторга. Викликаний дивізіон ГПУ мусів вжити зброю. Було вбито її раєно 14 підводчиків-киргізів. Ці заворушення зробили колосальне вражіння на населення, і справедливо одмічає «Руть», що ці підводчики тепер є дуже добрими агітаторами проти совітської влади, особливо в цих країнах Казакстану та Узбекистану, які і так мають великий нахил до басмачества.

З життя укр. еміграції.

У Франції

— З життя Укр. Громади в Шалеті. 11 серпня с. р. заходами Управи організовано було екскурсію в Фонтенебло, в якій взяло участь 35 громадян. Невелика матеріальна затрата дала можливість учасникам ознайомитися, хоч частинно, з історичними місцями Франції, а саме з Фонтенебло (палац та музей). В умовах тяжкого емігрантського життя цю екскурсію належить віднести на рахунок тих численних осягнень, які дає нам організованість. Слід було б Управі Громади вести такі екскурсії в систему та заснувати для цієї мети екскурсійний фонд.

— 17 серпня с. р. з нагоди закінчення шахматного турніру на звання чемпіона місцевої Української Громади, яке здобув п. Лечук, шахматистам вряжено було в громадському будинкові вечірку з різноманітним програмом і танцями. Численна присутність гостей на вечірці є доказом моральної підтримки шахматистам з боку громадянства, як рівно ж належної оцінки та

розуміння ваги цієї шляхетної розваги.

— 31 серпня с. р. Мистецьким Т-вом при Громаді улаштовано виставу драми Б. Грінченка — «Степовий Гість», під режисурою п. Маслоюка. Для людей знайомих з цією п'єсою буде зрозуміло, які труднощі представляє її постановка. Особливо на нашій технічно неудосягнутої сцені і в наших надзвичайно складних умовах життя та праці. Тому тим більшою являється заслуга режисера п. Маслоюка, якому завдячуємо бездоганність постановки її. Знаючи п. Маслоюка, як одного з найбільш активних робітників в Управі Т-ва, яко талановитого артиста в різних ролях і протязі більш півтора року, не можемо не привітати його і яко режисера. І тут ним виявлені великі здібності, розуміння і знання свого завдання. Гуртові сцени, що були болячкою кожної майже з попередніх вистав, на цей раз зіграні живо і без звичайної натягнутості. Помітна участь хора і зокрема досвідчена рука диригента. п. Ковгана в 2-ій дії підчас виконання п. Москаленком в ролі кобзаря пісні «Почаївська Божа Матір», що зробила велике враження на присутніх.

Підходячи до оцінки гри артисток, вагаємося дати перевагу котрій-небудь з двох: пані Омельченко в ролі Ганни, чи пані Карнауховій — в ролі Христі, бо кожна в своїй ролі була вище критики, а ролі по своєму значинню і трудності виконання є рівноцінні. Оскільки п. Карнаухова дала яскравий образ дівчини-героїні, готової вмерти поруч з любим козаком за справу визволення поневоленого народу з під панської сваволі, остільки п. Омельченко виклала душу в роль нещасної матері-страдниці, що мститись за злочин над своїми дітьми, віддаючи в руки ворогів свого ж рідного неопізаного сина и терпить надлюдські муки, пізнавши свою помилку.

Пані Чистосердова в ролі Мотрі, хоч і перший раз на сцені, але той прийом, який вона зустріла з боку суспільства без слів оці-

нює її гру і є нам запорукою того, що це не остання роль, в якій ми її бачили і що вона своїх здібностей не буде заховувати.

Пані Гаряча в ролі баби показала, що і маленькі ролі варті часом великих. Пані Вержбицька в ролі Химки не скільки не почувала себе незвиклою до сцени і справилася з роллю знаменито.

Що-до п. Маслоюка в ролі Максима Скидана, то можна хіба висловити подив тій легкості, з якою він засвоює різні ролі в різних п'єсах та побажання, щоб його талант досягнув вищої досконалости на шляху розвитку рідного мистецтва.

п. Шульга, що недавно працює в складі Т-ва, вже встиг в ролях Голощука («Кума Марта»), Серєги («Борці за мрії») зарекомендувати себе, як чудовий артист та заволодіти симпатією всього суспільства, і на цей раз в ролі М. Гонтаревського дав доказ того, оскільки різні по характеру ролі він може виконувати з однаковою уважністю та артистичним хистом професіонала.

п. Бушило в ролі Кирила був безподібний. Тип, грім, канчук, постава, спосіб відповідно до ролі держати себе на сцені. Перед нами кат тих часів, кат-українець над своїми ж українцями. Ліпшого виконання бажати не треба.

п. Іщук, що вже нераз давав нам нагоду пересвідчитися в його не аби яких здібностях до виконання комічних ролей, і на цей раз був натуральним, примусив суспільство на хвилює забути, що на сцені відіграється тяжка драма та разом з автором примусив усіх від душі сміятися.

Йому був цілком відповідним партнером Овсій — п. Ф.

п. Ємець в ролі Грицька, п. Калюта в ролі С. Гонтаревського, п. Левицький в ролі сільського отамана, п. Лечук та в. Марушак, в ролях польських жовнів були цілком на своїх місцях і допомогли в створенню ансамбля.

Не лишилися непомітними багатство й стильна українська обстановка покоїв Гонтаревського які треба завдячувати художньому хисту декоратора п. Любченка.

В Чехії.

Сама вистава, декорації, обстановка — все це лишило як найкраще вражіння, і показує значний поступ в праці Мистецького Т-ва.

Закінчуючи ці рядки, не можу не згадати і тих виконавців малих ролей, на долю яких не завжди припадає та моральна satисфакція, що їй дістають, в тій чи іншій формі, виконавці ролей головних. Але їм українське громадянство є вдячним, хоч їх тут не іменовано.

— 7 вересня с. р. Школою при Громаді уряджено дитячу виставу під режисурою п. Шульги. Виставлено 3 п'єси «Зустріч» — Короліва-Старого, «Одної ночі» Арк. Животько та «Козацькі діти» — К. М. Вистава пройшла гарно загалом. Були звичайно деякі незручності з масками звірів в п'єсі «Зустріч», але це треба приписати тим матеріальним трудношам, які ми переживаємо.

Помітне велике бажання у молоді виступати на сцені, яке вона їй оправдує гарним виконанням своїх ролей. Напр., І. Якубовська цілком свобідно почуває себе на сцені, а І. Вержбицька, маленька балеріна, що не раз вже виступала на сцені, виявляє великий хист. В. Гербанівська та В. Татаруля, помимо бездоганного виконання своїх ролей — дали два чудових образи: перша в ролі «України» — друга в ролі «Думки». Г. Дерев'яно, хоч і в маленькій ролі, всеж сумлінне її виконання подає надії на будучину. В. Омельченкова, найменша з поміж усіх учасниць, вражає великою природністю, чудовою дикцією та чистотою мови.

Ю. Гербанівський, Д. Вержбицький та Єкшинський — чоловіча половина молодих артистів, справилися з своїми ролями знаменито. З окрема Ю. Гербанівський виявляє нахил до трагічних ролей і показує своє щире захоплення роллю.

Школа розумно використала літні вакації і скерувала увагу молоді на належний шлях — служення рідному мистецтву. Початок — добрий. Будемо ж бажати продовження розпочатої праці в тому ж напрямі. **Шалетянин.**

— Український Університет в Празі. В зімовому семестрі 1929-30 акад. року (9-ий рік) в Українському Університеті в Празі будуть викладатися такі предмети: 1) на філологічному факультеті (історико-філологічний відділ): проф. І. Мірчук — Проблеми етики та слов'янська філософія; проф. Д. Дорошенко — Українська козацька держава XVIII ст. та чужоземна історіографія про Україну XVIII-XIX стол.; проф. К. Лоський — Устрій римських провінцій; прив.-доц. Ф. Слюсаренко. — Джерела до історії Греції; проф. Д. Антонович — Українське мистецтво доби класицизму та історія укр. театру в першій пол. XIX в.; проф. В. Щербаківський — Західна доба на Україні; Кіммерійці, скити та сармати; проф. С. Смалль-Стоцький. — Родовід укр. мови; проф. О. Колесса — Історія укр. літератури XIX стол.; проф. А. Артимович — Архаїчна доба римської літератури.

Природничий відділ: проф. І. Горбачевський — теоретичні виклади і практичні вправи хемічні; проф. Ф. Швець — Історична геологія; проф. Б. Матюшенко — Соціальна гігієна та евігеніка; лектор Ф. Штешка: Збірання та впорядкування народніх мелодій; лектор М. Носкова — чеська мова; лект. Ф. Слюсаренко — латинська мова; лектор М. Славінська — англійська мова, лектор О. Косач — французька мова.

2) На правничому факультеті: проф. О. Ейхельман — соціологія, конституційне право, адміністративне право, міжнародне право; проф. Р. Ланенко — Історія укр. карного права, пам'ятники права Литовської доби; прив. доц. О. Гайманівський — Історія державного укр. права доби польсько-литовської; проф. К. Лоський — Устрій і система

римського приватного права; історія римських провінцій; прив.-доц. Г а й м а н і в-с ь к и й — Джерела церковного права; проф. С. Д н і с-т р я н с ь к и й — Річеве право; доцент О. А н д р і є в-с ь к и й — Приватне право СРСР України; проф. А. Я к о в л і в — Цивільний процес та історія укр. цивільного процесу; проф. С. О д а р-ч е н к о — Торговельне право, фінансове право; проф. С. Ш е л у х и н — Особливої частини кримінального права, кримінальний процес; проф. К. Л о с ь к и й — Адміністративне право чесько-словенської респ., адміністративне право СРСР України; проф. О. М и ц ю к — Теорія народного господарства, сільсько-господарської кризи; проф. С. Б о р о д а є в с ь к и й — Кооперативний кредит; проф. Ф. Ш е р б и н а — Бюджетова статистика.

Вписи студентів почнуться з 5 жовтня. Університет уділяє дипломи доктора філософії і доктора прав (після витримання рігорозних іспитів і подання дисертацій.) При Університеті мається 5 стипендій міністерства освіти ЧСР для абсолювентів Університету, що готовляться до професури.

— К о н г р е с Л і г и М и р у й С в о б о д и. В д н я х 23-29 с е р п н я ц. р. в і д б у в с я в П р а з і к о н г р е с і н т е р н а ц і о н а л ь н о г о ж і н о ч о г о т о в а р и с т в а Л і г и М и р у й С в о б о д и.

Ця міжнародна жіноча Ліга виникла за часів світової війни в р. 1915, коли американські жінки, з ініціативи відомої громадської діячки Miss Jane Adams зійшлися в Вашингтоні в кількості 3.000 з метою протесту проти війни. Були винесені резолюції, між іншим, про розбросання народів, про мирне розв'язання міжнародних непорозумінь, про поширення виборчих прав жінки для згуманізування правлячих кол і т. н. На весні того ж року новоутворене товариство відбуло вже

перший міжнародний конгрес в Гаазі, в якому узяли участь, крім американок, представниці європейських держав. Таким чином повстало жіноче товариство — Ліга Миру й Свободи. З того часу Ліга щодва-три роки відбуває міжнародні конгреси. На третьому конгресі в р. 1921 у Відні українська секція товариства, на чолі якої стояла тоді п. В. О-К о н о р-В і л і н с ь к а, була прийнята до складу Ліги. Шостий конгрес Ліги відбувся оце тепер в серпні в Празі, куди прибули делегатки національних секцій Ліги, розкинутих по цілому світі: Ліга об'єднає в собі 59 секцій ріжних національностей. Засідання конгресу відбувалися в домі Zemeledske Osvety в прекрасних, великих, з модерними вигодами побудованих залах, де зійшлися делегатки чужих країв, в кількості 200 осіб. Були тут і представниці українського жіноцтва: Мілена Рудницька, посол від українського народу до польського парламенту, яка прибула на конгрес на спеціальне запрошення Екзекутиви Ліги, як одна з референток з міжнаціональних справах для вголошення спеціального докладу. Далі ціла делегація від української секції Ліги з Галичини в особах: пані Б. Баран, як голова Секції, і як члени пані О. Залізняк зі Львова і п. Ю. Зеленецька з Берліну, а також кооптовані делегацією місцеві члени були. укр. Секції у Відні пані О. Галаган, Х. Кононенко, і І. Лоська. Від місцевих українських жіночих організацій на конгресі були присутні, як делегатки «organisations fraternelles» голова Укр. Нац. Жіночої Ради пані С. Русова та голова Укр. Жіночого Союзу п. З. Мірна.

Як відомо зі звітів, діяльність всіх національних секцій Ліги, а також і самої Централі Ліги направлена на поширення ідеї миру і співпраці між народами, на досягнення свободи всім народам, без якої жаден народ не може жити в мирі. Де які з секцій, як от американська, німецька працюють в цьому напрямі з колосальною енергією. Чехословацька секція.

між іншими підставами своєї діяльності, вкладає самовизначення кожного, малого чи великого народу і права його на свободне життя, бо лише мирне співжиття з іншими народами забезпечить благо чехословацького краю. Українська секція в Галичині в своїй праці позбавлена можливості проявляти видатну енергію бо умови життя нашого поділеного між кількома державами народу не сприяють нормальній праці для миру й свободи. Але ж самою своєю присутністю на конгресі делегатки старалися пробудити до нашої справи увагу, увагу до терпінь українського народу.

Весь конгрес пройшов під гаслом відмовлення від війни и зреалізування засад Келлоґового пакту, який оголосив війну злочином, поставив її поза законом. Це, розуміється, покищо самі слова і ще довго такими словами будуть залишатися. Але ці слова вже сказані і вони викликають нові ідеї для їх зреалізування. Вони примушують звернути очі на ті народи, котрі ще самі не розпоряджаються своєю долею, котрі ще в ярмі. Як кликати їх до миру, коли вони в неволі? коли їх правим ділом буде взятися за меч, щоб скинути з себе гнобителя?

Чеське жіноцтво на конгресі вело перед всім слов'янським жінкам, і чеське жіноцтво перше оголосило, що з усіх слов'янських народів лише один український народ не має ще волі, і не живе самостійним національним життям. Для обговорення питання про полекшення такого поневолення укр. народу, полекшення не політичного, а хоча б лише культурного, чешками було скликано кілька приватних нарад слов'янських жінок, членів конгресу, де були в найбільшому числі чешки й українки, а далі болгарки, польки, сербки. Такі наради розуміється, чогось реального не могли дати, але на них вперше одверто і, головне, доброзичливо була поставлена на обговорення справа поневолення укр. народу, було указано на те, що жінки, які належать до Ліги, усвідомивши великі принципи самоозначення

народів, повинні стати на захист прав укр. народу на національній освіті й культуру, а польські жінки, члени конгресу, зокрема повинні заманіфестувати своє доброзичливе відношення до предоставлення українському народові школи на рідній мові.

Цікавим моментом конгресу, особливо для нас українців, був доклад посла М. Рудницької на тему «Національне питання і його розв'язання мирним шляхом» який референтка закінчила словами: «шляхом свободи народів ми досягнемо миру». Близьким конкретним наслідком конгресу для нашої української справи було запрошення голови Укр. Жіночого Союзу в Празі, до співпраці в Комітеті Чехословацької секції Ліги, де вже крім чешок працюють представниці інших меншин в ЧСР — словачки, німкені, жидівки, а нині буде і українка.

В Польщі.

— З життя української станиці в Каліші. Минула зима своїми лютими морозами багато причинила шкоди людству.

І мешканці Станиці досить зазнали лиха в минулу зиму: брак палива з причини неможливості його привезти, а ще гірше — брак води, бо в наслідок сильних морозів позамерзала вода в руках, по яким гнав водотяг воду для мешканців Станиці. А раз замерзла вода, то і паровик електровні не дає світла.

Аби запобігти такому лихові на майбутнє Правління Станиці постановило викопати власну криницю на терені Станиці. В разі якогось випадку криниця задовольнить водою усіх мешканців Станиці і електровня не припинить своєї праці.

Криницю було викопано робітниками Станиці під керівництвом станичного інженера підполк. В. Бокитьки. До дня 15 серпня криниця була цілком викінченою; зацементована і приладована pompa для подачі води.

Як то водиться по українському звичаю, в dniu 15 серпня криницю було посвячено. Чин посвячення переведено настоятелем станичної церкви протоієреєм Іларіоном Бриндзаном в сослуженню діакона і при участі мішаного хору.

Після посвячення криниці Правлінням Станиці було влаштовано сніданок. Присутні на сніданку дякували Правління Станиці за його заходи до поліпшення долі мешканців Станиці. Дякували інженера підполк. Бокитька за добре збудовання криниці. Дякували Заступника Голови Правління Станиці ген. хор. Ол. Загородського за гарний вибір місця для криниці та взагалі за його добру господарчу діяльність в Станиці.

Криниця дає води досить і на смак добру. С. С.

20 фр.; 7) І. Рудичів 20 фр.; 8) Гаврило Цюпак 25 фр.; 9) Андрій Чехівський 50 фр.; 10) Пані Єрміва 50 фр.

По підписному листові, (збірка п.м. Гмірі в Парижі): 1) М. Гміря 10 фр.; 2) Курпенко 5 фр.; 3) Луцкевич 5 фр.; 4) NN 5 фр.; 5) Нестеренко 15 фр.; 6) Батир 5 фр.; 7) NN 5 фр.; 8) Олекса Чехівський 5 фр.; 9) Наглюк 10 фр. 10) Никитюк 5 фр.; 11) Цюпак 5 фр.; 12) Мірович 5 фр.; 13) NN 5 фр.; 14) Тимошенко 5 фр.; 15) Кульченко 5 фр.; 16) Кучерук 5 фр.; 17) Стороженко 70 фр.; 18) П. Стефуранчин 10 фр.; 19) Від Громади в Оден-ле-Тіні 65.50 фр. Всього по день 21 вересня включно 820 фр. 50 сантим.

Скарбник Вищої Церковної Ради

М. Г м и р я.

Від Української Вищої Церковної Ради у Франції

Вища Церковна Рада повідомляє, що згідно її оголошення поступили на справу Української Парафії такі пожертви: 1) В. К. Прокопович 100 фр.; 2) Редакція Тризуба 50 фр.; 3) Пані Л. Ілляшенко 50 фр.; 4) Родина М. і А. Чуприни 200 фр.; 5) Олекса Чехівський 10 фр.; 6) Пані Клавдія

Лист до Редакції.

Шановний Пане Редакторе,

Дякую просимо приєднати наш підпис до тих, які згодилися дати південний заробіток на Українську Православну парафію у Франції.

З пошаною
Микола Татаруля (-)
Софія Татаруля (-)
13 вересня 1929 р.

З м і с т

— Париж, неділя, 29 вересня 1929 року — ст. 1. *** — ст. 4. С. Н. До літературної праці С. В. Петлюри — ст. 5. А р і у с. Ліквідація письменности — ст. 7. В. С. З життя її політики — ст. 9.—К. «Загублені мільйони» — ст. 12. O b s e r v a t o r. З міжнародного життя — ст. 14. З преси — ст. 17. З широкого світу — ст. 21. Х р о н і к а — З Великої України — ст. 22. З Українського життя. — ст. 24. Газетні звістки — ст. 25. З життя укр. еміграції: у Франції — ст. 26. В Чехії — ст. 28. В Польщі — ст. 30 — Від Вищої Укр. Церк. Ради у Франції — ст. 31. Лист до редакції — ст. 31.

ПОШУКУЄТЬСЯ АРТИСТІВ

для Українського Кабаре, а також і танцюристів школи Авраменка.

Звертатися 36, Rue de Crimée, Paris-19, тел. Nord 32-46.

ТРИЗУБ

тижневик політики, культури, громадського життя та мистецтва, заснований Вяч. Прокоповичем, виходить в 1929 році по старому що-неділі в Парижі при участі тих самих співробітників.

Нові умови переплати на 1929 рік.

У Франції на рік — 80 фр., на півроку — 40 фр., на три місяці — 20 фр., на один місяць — 8 фр., окреме число — 2 фр.

	1 рік.	½ року	3 місяці	1 місяць	окреме число
ЧЕХІЯ	80 к. ч.	40 к. ч.	20 к. ч.	10 к. ч.	3 к. ч.
ПОЛЬЩА	25 зл.	15 зл.	8 зл.	3 зл.	1 зл.
РУМУНІЯ	500 леїв	300 л.	150 л.	50 л.	20 л.
НІМЕЧЧИНА	12 мар.	6 м.	3 м.	2 м.	0,50 м.
СПОЛ. ШТАТИ П. А. . .	3 дол.	1,5 д.	1 д.	0,40 д.	0,10 д.
КАНАДА	3 дол.	1,5 д.	1 д.	0,40 д.	0,10 д.

У Парижі набувати в книгарні В. Поволоцького, 13 rue Bonaparte, Paris VI.

За кордоном журнал передплачувати й набувати можна у представників «Тризуба»: 1) В Канаді — W. Sikewich, 512 Bannermann av. Winnipeg, Man. 2) В Румунії — Dm. Herodot, Strada Delea Veche, 45. Bucarest. 3) В Чехословаччині — Прага: Pl. Filonovic. Horni Cernosice u Prahy, s.107; П о д є б р а д и — у п. Ліневича. Pension Domovica, s. 1. Po debrady. 4) В Польщі — J. Lipowiecki, Podwale 16, m. 15. Warszawa для грошових переказів — пошт. рахунок 13.435 Warszawa, Jan Lipowiecki. 5) В Спол. Штатах у «Surma Book», 103, Av. A New York, N. I., U. S. A.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau; Paris V.
Поштова адреса: «Le Trident» («Tryzoub»). Boite post. № 15. Paris XIII.
(дійсна лише до 31. XII. 1929 р., а з 1. I. 1930 р. — посилати безпосередне на повищу адресу редакції й адміністрації). Для переказів: «Le Trident», chèque post. de Paris 898.50.

Редагує — Комітет.

Адміністратор: Іл. Косенко.

Le Gérant: M-me Perdrizet.